

3 Základní vzdělávání

V České republice je podle mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání ISCED zajištěno primární vzdělávání na úrovni ISCED 1 v délce trvání pěti let a nižší sekundární vzdělávání dle ISCED 2 v délce trvání čtyři roky. Povinná školní docházka se uskutečňuje v základních školách, v základních školách speciálních, ve víceletých gymnáziích a konzervatořích. Žáci mohou plnit povinnou školní docházku rovněž v zahraničí, v zahraniční škole v České republice a evropské škole. Několikaletý růst počtu žáků vzdělávajících se zpomalil a zůstává na necelém 1 %. Základní vzdělání může žák plnit také individuálně. Zájem o tuto formu vzdělávání roste, v posledních třech letech se zvýšil o téměř polovinu, ve školním roce 2019/2020 mělo individuální vzdělávání povoleno 3 874 žáků (0,41 % z celkového počtu žáků v základním vzdělávání).

Závazný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání vymezuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV). Školní vzdělávací programy umožňují každé škole definovat konkrétní vzdělávací strategie, kompetence a postupy podle vlastních koncepčních záměrů a místních podmínek. V souvislosti s distanční výukou v důsledku epidemie covidu-19 školy musely řešit jiné formy vzdělávání, ale zejména rozhodnout o vzdělávacím obsahu, který chtěly žákům předat. Lze předpokládat, že tato zkušenost povede k revizím a úpravám ŠVP, které jsou mnohdy obsahově předimenzované. Za dodržení pravidel stanovených v RVP ZV mají školy možnost profilace vzdělávacího obsahu na určitou oblast. Z údajů uvedených v informačním systému ČŠI InspIS Portál, který pro svou prezentaci využívá již 53 % základních škol, vyplývá trend mírného nárůstu škol, které se profilují na některé konkrétní vzdělávací oblasti. Nejčastěji se zaměřují na jazykové (294 škol), sportovní (260 škol) a přírodovědné (202 škol) vzdělávání. V řadě případů však profilace školy znamená rozdělení žáků podle jejich dosahovaných výsledků do tříd s rozšířenou výukou profilového předmětu a do zbývajících tříd. Tento trend diferenciací žáků na úrovni tříd nebo i škol je třeba považovat za negativní; rozhodně neodpovídá strategickým záměrům vzdělávací politiky ČR a nesměruje ke snižování nerovnosti ve vzdělávání.

Vedle již zmíněného informačního systému InspIS Portál podporuje ČŠI školy i dalšími platformami. V informačním systému České školní inspekce InspIS ŠVP, který je podpůrným nástrojem školám pro tvorbu školních vzdělávacích programů, mělo svůj ŠVP v roce 2020 vloženo více než 1 800 základních škol, další jej měly v systému v různé míře rozpracovanosti. Pro certifikované testování ČŠI i školní testování prostřednictvím počítačů, tabletů a chytrých telefonů slouží platforma InspIS SET, kterou využívalo 41 % ZŠ.

Od 1. 1. 2020 došlo k zásadním změnám v systému normativního financování regionálního školství, které by mělo pro ředitele škol zajistit větší transparentnost a předvídatelnost výše příspěvku ze státního rozpočtu. Novelizací právních předpisů v průběhu školního roku 2019/2020 byly konkretizovány podmínky poskytování podpůrných opatření, organizace a vzdělávání žáků s priznanými podpůrnými opatřeními v běžných třídách a ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona. Součástí vyhlášky MŠMT o hodnocení výsledků vzdělávání žáků ve druhém pololetí 2019/2020 byla také metodika s výkladem.

Inspekční činnost probíhala v souladu s hlavními zásadami ČŠI (transparentnost, nestrannost, objektivita, vzájemný respekt) podle plánu hlavních úkolů stanovených pro školní rok 2019/2020. Primárním úkolem byla inspekční činnost, jejíž rozsah je stanoven v § 174 odst. 2 školského zákona. Hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání probíhalo podle zveřejněných a jednoznačně definovaných kritérií s ukazateli naplnění. Do působnosti ČŠI patří také inspekční činnost na základě podnětů, stížností a petic. Lze předpokládat, že meziroční pokles řešených stížností o téměř jednu čtvrtinu souvisí s absencí fyzické přítomnosti žáků ve školách během epidemie covidu-19. Ve školním roce 2019/2020 řešila ČŠI celkem 424 stížností, podíl důvodných podnětů byl 44,3 %. Nejčastější příčinou stížností byla komunikace se zákonnými zástupci, rodiči.

Mezi specifické úkoly Plánu hlavních úkolů ČŠI patřilo sledování a hodnocení podpory rozvoje matematické gramotnosti, environmentální výchovy, forem a metod, kterými školy podporují žáky ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Tak jako v minulých letech bylo hodnoceno společné vzdělávání se zaměřením na naplňování podpůrných opatření včetně využívání asistentů pedagoga. Hodnocení a kontrolu průběhu zápisu dětí do prvního ročníku ve školním roce 2019/2020 vzhledem k epidemiologické situaci spojené s šířením covidu-19 ČŠI nerealizovala.

V souvislosti s distanční výukou ve školách v období mimořádných protiepidemických opatření realizovala ČŠI tematické šetření v podobě řízených telefonických rozhovorů s řediteli základních škol zaměřených právě na distanční formy vzdělávání. Výstupem je tematická zpráva ČŠI „Vzdělávání na dálku v základních a středních školách“.

ČŠI také pokračovala v aktivitách zaměřených na metodickou podporu škol realizací vzdělávacích seminářů pro učitele s cílem přiblížit jim uvolněné testové úlohy z mezinárodních šetření, nabídnout inspiraci pro jejich využití ve výuce a podpořit tak rozvoj gramotností a zvyšování kvality výuky. Realizace většiny těchto seminářů probíhala přímo ve školách.